

**CENTRALNA BIBLIOTEKA
POLSKIEGO TOWARZYSTWA TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZEGO
im. Kazimierza Kulwiecia w Warszawie**

HISTORIA, WSPÓŁCZESNOŚĆ I PRZYSZŁOŚĆ

Jest jedną z najstarszych i największą w Polsce księżnicą, gromadzącą specjalistyczny zbiór piśmiennictwa z zakresu turystyki i krajoznawstwa, a jednocześnie kontynuatorką idei i spadkobierczynią zbiorów po Bibliotece Krajoznawczej Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

HISTORIA BIBLIOTEKI

W *Ustawie Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego* znajdujemy zapisy: *Towarzystwo Krajoznawcze ma na celu: (...) §1. Pkt. 2) Gromadzenie danych naukowych: geograficznych, statystyczno-ekonomicznych, archeologicznych, oraz związanych z historią sztuki, dotyczących ziem polskich i krajów przyległych, historycznie lub geograficznie z nimi związanych.*¹ (...) *Do osiągnięcia swych celów Towarzystwo dąży następującymi drogami: (...) §2. Pkt. 4) Zakłada i utrzymuje bibliotekę, poświęconą krajoznawstwu i gałęziom wiedzy związanym z krajoznawstwem.*²

Decyzję o powołaniu do życia biblioteki władze PTK podjęły już na pierwszym zebraniu w 1906 roku, którą realizowano od stycznia 1907. Załącznikiem jej zbiorów były ofiarowane zbiory prywatne, m.in.: Stanisława Balińskiego, Stanisława Czarnowskiego, Kazimierza Czerwińskiego, Zygmunta Glogera, Mikołaja Gładysza, Władysława Gorczyńskiego, Maksymiliana Heilperna, Aleksandra Janowskiego, Kazimierza Kulwiecia, Gustawa Mantauffla, Romana Nowakowskiego, Antoniego Orłowskiego, Mikołaja Wisznickiego. Znaczące dary wpłynęły również od księgarzy-wydawców, m.in. od Firmy „Gebethner i Wolff”, „M.Arct” i Firmy „Demby”.

Na koniec pierwszego roku działalności Biblioteka PTK posiadała 214 pozycji³, a na koniec 1911 – już 1634.⁴ Gromadzono również zbiór pocztówek i fotografii oraz przezroczy ofiarowanych m.in. przez Aleksandra Janowskiego, Stanisława Piaskowskiego i Zdzisława Rudzkiego. W kolejnych latach zbiory biblioteczne powiększały się, wzbogacane nie tylko darami, ale również zakupami publikacji, na które budżet Towarzystwa przeznaczał coraz znaczniejsze kwoty.

---

¹ *Ustawa Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego*, Warszawa 1906, s. 1.

² Tamże, s. 2.

³ *Rocznik Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego 1907*, T. 1, Warszawa 1908, s. 37-38.

⁴ *Rocznik Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego 1911*, T. 5, Warszawa 1912, s. 59

W okresie początkowego rozwoju strukturę organizacyjną biblioteki modelowali: Antoni Ojrzyński, Kazimierz Rakowiecki (1911), Stanisław Thugutt (od 1912), Bolesław Olszewicz (od 1918), Regina Danysz –Fleszarowa (od 1923).⁵

Trudny okres I wojny światowej nie zahamował rozwoju biblioteki, o czym świadczą zapisy w sprawozdaniach PTK. Sprawozdanie z roku 1915 podaje wzrost zbiorów o 788 jednostek bibliotecznych i udostępnienie zasobów 642 osobom⁶, w jubileuszowym Roczniku PTK 1906-1916 znajdujemy zapis, że zbiory liczyły już 6 tys. druków zwartych, 9724 sztuki przezroczy, 4136 klisz fotograficznych i dział kartografii⁷, rok 1917 zaowocował powiększeniem zbiorów o 400 dzieł, 834 osoby skorzystały z zasobów bibliotecznych, a ponadto do zbiorów zakupiono jeden z siedmiu zachowanych egzemplarzy geograficznego dzieła Macieja z Miechowa *Tractatus de duabus Sarmatiis* wydanego w Krakowie w 1517 roku⁸. Sprawozdanie z roku 1918 odnotowuje, że biblioteka zajęła nowy lokal, składający się z dwóch pomieszczeń, oprócz powiększenia zbiorów o 385 jednostek, skorzystania z wypożyczalni przez 114 osób i z czytelnicy przez 313, otrzymała też zapomogę z Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, którą Komisja Biblioteczna przeznaczyła na zakup m.in. *Bibliografii historii polskiej* Ludwika Finkla i *Bibliografii polskiej* Karola Estreichera.⁹ Natomiast sprawozdanie z roku 1920 podaje, że w drugim półroczu ukończone zostały prace nad katalogiem autorskim i geograficznym.¹⁰

Na profilowanie księgozbioru bibliotecznego decydujący wpływ wywarła działalność Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i zadania realizowane przez jej komórki organizacyjne: Sekcję Wydawniczą, Wydział Meteorologiczny, Sekcję Naukowo-Przyrodniczą, Komisję Muzealną, Ochrony Osobliwości Przyrody, Etnograficzną, Wystawową, Popularyzacji Krajoznawstwa, Wycieczkową, Fotograficzną i Biblioteczną, Sekcję Konkursową i Miłośników Gór, Wypożyczalnię Przezroczy. Działaniom wszystkich tych komórek biblioteka towarzyszyła jako warsztat pracy naukowej.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że zbiory książnicy zasilane były w znaczącym stopniu dzięki aktywności wydawniczej Towarzystwa, publikującego piśmiennictwo merytorycznie związane z zagadnieniami krajoznawstwa, ale za to bardzo różnorodne w zakresie formy. Wymienić tu należy *Rocznik Towarzystwa Krajoznawczego* ukazujący się w latach 1906-1916, czasopismo *Ziemia* – organ PTK wychodzący w latach 1910-1950 (z przerwami), *Orli Lot* – organ Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej wydawany w Krakowie w latach 1920-1950, *Pamiętnik Fizjograficzny* wydawany przez Zarząd Główny PTK w latach 1911-1914 pod redakcją Kazimierza Stołyhwy. W grudniu 1930 roku zapoczątkowano druk *Słownika Geograficznego*

---

⁵ Rakowiecki K., *Wspomnienia i uwagi o bibliotece*, „Ziemia” 1926, nr 23-24 s. 360-362.

⁶ *Sprawozdanie tymczasowe z działalności Polskiego Tow. Krajoznawczego w Warszawie za 1915 rok*, s. 5.

⁷ *Rocznik Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego 1906-1916*, T. 8-10, s. 31-32.

⁸ *Polskie Towarzystwo Krajoznawcze. Sprawozdanie za rok 1917*, s. 4.

⁹ *Polskie Towarzystwo Krajoznawcze. Sprawozdanie za rok 1918*, s. 5.

¹⁰ *Polskie Towarzystwo Krajoznawcze. Sprawozdanie za rok 1920*, s. 9.

Państwa Polskiego i Ziem Historycznie z Polską związanych pod redakcją Stanisława Arnolda (do wybuchu wojny wydano 15 zeszytów I tomu). W latach 1913-1914 Towarzystwo porządkuje i publikuje pracę Wacława Nałkowskiego *Materiały do geografii ziem dawnej Polski*. Kolejne inicjatywy wydawnicze rodziły narastające potrzeby związane z rozwijającym się ruchem wycieczkowym i akcjami popularyzacyjnymi Towarzystwa. Publikowano serie wydawnicze: *Pogadanki z przezroczami*, *Odczyty Krajoznawcze*, *Biblioteczka Pogadankowa*, *Poznaj swój kraj*, *Biblioteczka Wycieczkowa*, *Biblioteczka Orlego Lotu*, *Biblioteczka Krajoznawcza*, wydawnictwa Sekcji Miłośników Warszawy. Ukazywały się liczne prace monograficzne: historyczne, archeologiczne, antropologiczne, etnograficzne, geograficzne, przyrodnicze jako pojedyncze dzieła lub publikacje seryjne. Osobną grupę stanowiły prace *Kół Młodzieży Szkolnej*, przeważnie z zakresu ludoznawstwa.¹¹

Powyższe dane wskazują na nie ustający rozwój biblioteki: rozszerzenie funkcji bibliotecznych, powiększenie stanu ilościowego zbiorów, poprawę warunków lokalowych.

Na uroczystościach jubileuszowych w 1921 roku poświęconych 15-leciu PTK do niewątpliwych osiągnięć zaliczano utworzenie Biblioteki, która w tym czasie liczyła już 10 tys. druków zwartych, 15 tys. przezroczy, bogaty zbiór kartograficzny z cymeliami, stanowiąc największą i najpełniejszą księżnicę w kraju o zasobach krajoznawczych.¹²

W okresie międzywojennym w strukturach terenowych PTK powstała sieć bibliotek lub ich załączki w 44 oddziałach Towarzystwa, posiadających łącznie 19.685 tomów.¹³ W działalności bibliotekarskiej w tym okresie wiodącą rolę odgrywała i posiadała najbogatsze zbiory Biblioteka w Warszawie, gromadząca piśmiennictwo z zakresu geografii, geologii, etnografii, archeologii, architektury, zabytków, przyrody, ochrony przyrody, krajoznawstwa i turystyki. Gromadziła również publikacje własne Towarzystwa, centralne i oddziałowe.¹⁴

W okresie II wojny światowej zbiory biblioteki zagrożone były nie tylko wskutek działań wojennych, ale przede wszystkim możliwością konfiskaty księgozbioru przez okupanta niemieckiego. Z inicjatywy działaczy PTK większość księgozbioru potajemnie przewieziona została do magazynów Biblioteki Narodowej przy ul. Rakowieckiej w Warszawie (której zasoby nie podlegały restrykcjom niemieckim), gdzie dotrwał do końca wojny. Natomiast Archiwum PTK i zbiory specjalne Biblioteki spłonęły w czasie Powstania Warszawskiego w kamienicy Baryczków na Starym Mieście.¹⁵

Inwentaryzacja zbiorów po zakończeniu działań II wojny światowej wykazała znaczące uszczuplenie zbiorów. Nie zachowały się inwentarze i katalogi biblioteczne ani zbiory

---

¹¹ Poczętowska J., *Biblioteka Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego*, „Bibliotekarz” 1957 nr 5, s. 147-150.

¹² *Piętnastolecie Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego*, „Ziemia” 1922, nr 1 s. 2.

¹³ *Sprawozdanie z działalności Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w 1938 roku*, s. 14.

¹⁴ XXXII. *Sprawozdanie z działalności w roku 1938 Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego*, „Ziemia” 1939, nr 5-6 s. 194.

¹⁵ Inicjatorami i współrealizatorami akcji ratowania zbiorów byli Józef Kołodziejczyk i Józefa Bzowska. Latuszkowa T., *Świat pod ręką*, „Gościńiec” 1976, nr 6 s. 7-8.

fotograficzne, ocalało zaledwie 7 tys. książek. Rozpoczęto w 1947 roku prace nad rekonstrukcją Biblioteki Krajoznawczej PTK (po II wojnie światowej taką nazwę nosiła biblioteka) w siedzibie Związku Nauczycielstwa Polskiego przy ul. Smulikowskiego w Warszawie. Jej powojennym bibliotekarzem był Mieczysław Podolski, którego w 1948 roku zastąpiła Ewa Twardo.¹⁶

BIBLIOTEKA PTTK

W 1950 roku bibliotekę przejmuje Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, powstałe w wyniku połączenia Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego.

Zbiory biblioteczne w roku „połączeniowym” wynosiły około 14 tys. książek, periodyków i wydawnictw kartograficznych.

W roku 1952 biblioteka została przewieziona do siedziby PTTK przy ul. Senatorskiej 11 w Warszawie i od tej chwili stała się ona integracyjnym członem Działu Krajoznawczego ZG PTTK jako Centralna Biblioteka PTTK, realizując ideę współpracy i nadzoru merytorycznego nad bibliotekami terenowymi Towarzystwa. W tym samym roku pracę w bibliotece rozpoczęła pracę nad uporządkowaniem zbiorów zasłużona bibliotekarka Jadwiga Poczętowska¹⁷, po której prace kontynuowała Teresa Różycka (do 1972 roku).

W 1958 roku Biblioteka przekazała 63 bibliotekom terenowym przy okręgach i oddziałach PTTK 1127 voluminów dubletów ze zbiorów centralnych¹⁸, natomiast w 1980 roku wzięła na siebie obowiązek zaopatrywania w wydawnictwa turystyczne wraz z kartografią biblioteczek oddziałów na terenie kraju.

W latach 50-tych i 60-tych zbiory biblioteki sklasyfikowano wg Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej i zbudowano katalog systematyczny, katalog geograficzny oraz alfabetyczny autorski druków zwartych. Zbudowano alfabetyczny katalog kartografii i czasopiśmiennictwa. Dla wszystkich rodzajów piśmiennictwa prowadzono odrębne księgi inwentarzowe, dodatkowo rozgraniczając druki zwarte według formatów I-III. Zróznicowanie zbiorów wg formatów zachowano w latach późniejszych po przeniesieniu biblioteki na ul. Podwałe 23, odnosząc to kryterium dla druków zwartych i ciągłych.

W latach 60-tych biblioteka prowadziła wymianę międzybiblioteczną z Biblioteką Kongresową w Waszyngtonie i Fundamentalną Biblioteką Obszczestwiennych Nauk w Moskwie, również

---

¹⁶ *Sprawozdanie CB PTTK za okres 1.IX.49-31.XII.57*. Warszawa 1958, s. 1-18, 1-3.

¹⁷ Skowron W., *Centralna Biblioteka PTTK im. Kazimierza Kulwiecia w Warszawie. Parę słów o historii i dniu dzisiejszym*, „Barbakan” 1977, nr 20-21 s. 114.

¹⁸ *Sprawozdanie ZG PTTK. IV Walny Zjazd Delegatów*. Warszawa 1-3 lipiec 1960, Warszawa 1960, s. 14.

redakcjami czasopism *Natural History* i *C.T.C. Journal of the Cyclist Touring Club*¹⁹, ośrodkami geograficznymi w Lipsku, Budapeszcie²⁰ i z Cyclist Touring Club w Paryżu²¹

Zbiory biblioteczne powiększały się również poprzez darowizny otrzymywane od wydawnictw *Sport i Turystyka*, *Arkady*, *Wydawnictwo Morskie*. Biblioteka przyjmowała również księgozbiory po zmarłych członkach Towarzystwa (Józefie Kołodziejczyku czy Marku Arczyńskim) lub po likwidowanych bibliotekach oddziałowych.²²

Od 1974 roku biblioteka jest samodzielną jednostką organizacyjną pionu programowego ZG PTTK. Również od tego roku gromadzone są w zbiorach bibliotecznych ze szczególną skrupulatnością publikacje wydawane przez oddziały w terenie (są to niejednokrotnie publikacje powielaczowe, za to zawierające najaktualniejsze informacje krajoznawcze), a od roku 1984 wyodrębniony został księgozbiór Działu Zbiorów Specjalnych gromadzący fotografie, rękopisy (maszynopisy na prawach rękopisu), okolicznościowe medale.

Do Zbiorów Specjalnych zaliczyć należy również publikacje odziedziczone przez Książnicę po Bibliotece PTK. Prawdziwe cymelia to *Atlas dziecinny, czyli nowy sposób do nauczania dzieci geografii; krótki, łatwy i najdoskonalszy przez przyłączenie nowej inwencji XXIV kart geograficznych z wykładem onychże, zawierający dokładniejsze opisanie Polski i Litwy. Wydany w Warszawie w 1772 r. nakładem Michała Grela, J.K. M-ci Bibliopoli i Komisarza Nadwornego*, jeden z pierwszych przewodników *Przewodnik dla podróżujących w Europie wg najnowszych źródeł ułożonego, z dodaniem mapy drożnej kolei żelaznych i dróg pocztowych*, wydane w Warszawie w 1851 r. nakładem i drukiem S.Orgelbranda, księgarza i typografa przy ul. Miodowej, czy 3-tomowy *Nowy Dykcyonarz Jeografii Powszechney, Dawnej i Teraźniejszej, stawiający obraz jeograficzny, historyczny, polityczny i statystyczny kuli ziemskiej, w jey rozmaitych epokach aż do czasów naszych ułożony podług podań najdoskonalszych geografów w starożytności i teraźniejszych; poprawiony za pomocą wielkiej liczby dzieł tego rodzaju, tudzież powiększony kilkaset artykułów tyczących się jeografii polskiej*, wydany w języku polskim we Wrocławiu u Wilhelma Bogumiła Korna w roku 1813. Nie sposób pominąć tu *Słownika geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, wydane w 1895 roku pod redakcją Bronisława Chlebowskiego, tomów *Biblioteki Warszawskiej z lat 1841-1914*, bogatego zbioru XIX-wiecznych map i atlasów, czasopism turystycznych i krajoznawczych, czy spuścizny wydawniczej po Polskim Towarzystwie Krajoznawczym.

W roku 1999 do zbiorów CB PTTK trafia dar *Tabela Miast, Wsi, osad Królestwa Polskiego z wyrażeniem ich położenia i ludności alfabetycznie ułożonej w Biórze Komisji Rządowej Spraw wewnętrznych i Politycji*, tomy 1-2 współoprawne, wydane w Warszawie w 1827 roku.

---

¹⁹ Sprawozdanie ZG i GKR PTTK. V Walny Zjazd Delegatów, Warszawa 4-6 maja 1962, Warszawa 1962, s. 12.

²⁰ Sprawozdanie ZG PTTK za lata 1965-1967 na Walny Zjazd Delegatów. Warszawa, maj 1968, Warszawa 1968, s. 100.

²¹ Sprawozdanie ZG PTTK za lata 1962-1964 na VI Walny Zjazd Delegatów PTTK. Warszawa, maj 1965, Warszawa 1965, s. 67-69.

²² Tamże, s. 68.

Jej pierwotnym właścicielem był Zygmunt Gloger, a następnie trafiła do Stanisława Zwierza. Dar do zbiorów bibliotecznych przekazała córka prof. S.Zwierza, Jadwiga.

Towarzystwo nieprzerwanie od swego powstania prowadzi biblioteki krajoznawczo-turystyczne, które oddzieliły po prekursorach bogate, wyprofilowane zbiory. Centralna Biblioteka PTTK szczególnie ściśle współpracowała z bibliotekami działającymi przy regionalnych pracowniach krajoznawczych (pomoc merytoryczna, lustracje, instruktaże)²³, które w bieżącym gromadzeniu zbiorów nastawione były na gromadzenie publikacji krajoznawczych z terenu, na którym działała pracownia. W 1984 roku Towarzystwo posiadało 917 bibliotek, o zbiorach wynoszących 422.790 vol. i 99.479 odwiedzających (w 1980 roku 155.844 odwiedzających!).²⁴ Najwięcej bibliotek i biblioteczek odnotowano w sprawozdaniach ZG PTTK w roku 1986, bo aż 1639²⁵, o zbiorach wynoszących 491.556 jednostek bibliotecznych i odnotowujących 114.360 odwiedzin rocznie. Zasoby dokumentacyjne tych bibliotek cieszyły się ogromnym zainteresowaniem użytkowników, bowiem gromadząc piśmiennictwo niszowe (szczególnie wydawnictwa niskonakładowe) swoimi zasobami stanowiły uzupełnienie piśmiennictwa turystyczno-krajoznawczego, dostępnego w bibliotekach publicznych.²⁶

W 1986 roku w kwietniu na uroczystej sesji krajoznawczo-historycznej poświęconej jubileuszowi 75-lecia *Ziemi* odbyło się nadanie patrona Bibliotece PTTK. Na wniosek członków Komisji Historii i Tradycji Zarządu Głównego PTTK, jak również kierownika Biblioteki pani Wandy Skowron, księżnicy nadano imię Kazimierza Jakuba Kulwiecia²⁷, nestora PTK, przyrodnika i humanisty, pedagoga i krajoznawcy, redaktora *Ziemi* i inicjatora utworzenia Biblioteki Krajoznawczej PTK.

Miesięczny *Biuletyn Biblioteczny CB PTTK* informował o nowościach, jakie wpłynęły do zbiorów bibliotecznych. Biblioteka zaczęła wydawać go już w 1955 roku, kontynuując tę inicjatywę wydawniczą do końca lat 60-tych.

Od 1991 roku Zarząd Główny PTTK powierzył pracownikom Biblioteki redagowanie *Informacji Zarządu Głównego PTTK*, dwumiesięcznika Towarzystwa, który przez 10 lat informował członków Towarzystwa o ważnych wydarzeniach życia bieżącego, jak również przypominał o jubileuszach i wydarzeniach historycznych, ale przede wszystkim ze znacznym

---

²³ W latach 1984-1989 Towarzystwo posiadało 34 biblioteki działające przy regionalnych pracowniach krajoznawczych.

²⁴ *Sprawozdanie ZG PTTK z lata 1981-1984. Warszawa 14-16 czerwca 1985*, Warszawa 1985, s. 99-101.

²⁵ Każda jednostka organizacyjna Towarzystwa posiadała własny księgozbiór podręczny, niejednokrotnie liczący kilkaset egzemplarzy, ale będący księgozbiorem służącym turystycznej kadrze etatowej w celach zawodowych, wykazywany w sprawozdaniach mylnie! jako biblioteka.

²⁶ *Sprawozdanie ZG PTTK za lata 1985-1988. Warszawa 26-28.10.1989*, Warszawa 1989, s. 36-37.

²⁷ Janowicz M., *Kazimierz Jakub Kulwiec (1871-1943) przyrodnik, pedagog, krajoznawca, społecznik, publicysta (zarys biograficzny)*, „Barbakan” 2006, nr 36 s. 34-44.

wyprzedzeniem informował o planowanych wiodących imprezach Towarzystwa.²⁸ Znaczącą stała się też działalność publicystyczna redaktora naczelnego *Informacji*. Przeglądanie bibliotecznych zasobów dokumentacyjnych dla potrzeb periodyku skłoniło Wandę Skowron do napisania licznych artykułów, które w przenikliwy i rzeczowy sposób ujmują historię działalności Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Do bardziej znaczących należą pozycje dotyczące historii fotografii krajoznawczej, ale nie sposób nie wymienić też referatu wygłoszonego na Sejmiku przed Kongresem Krajoznawstwa Polskiego w Gnieźnie pt. *Krajoznawstwo jako nośnik wartości i wartość. Z doświadczeń polskich*²⁹ czy artykułu pt. *Centralna Biblioteka PTTK im. Kazimierza Kulwiecia. Parę słów o historii i dniu dzisiejszym*.³⁰

W 1992 roku przeniesiono zbiory z ul. Senatorskiej 11 na ul. Podwale 23 w Warszawie, gdzie Biblioteka funkcjonuje do dnia dzisiejszego. W uroczystości otwarcia nowego lokalu biblioteki udział wzięli znakomici goście, m.in. Marek Paszucha - wiceminister Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki, Lech Szyngwelski - sekretarz Rady Warszawy, reprezentujący także Prezydenta miasta, prezes Marek Dąbrowski i Adam Chyżewski – wiceprezes Zarządu Głównego PTTK, a także członkowie plenum ZG PTTK i przewodniczący komisji PTTK. Uroczystego poświęcenia Biblioteki dokonał ks. dr Jerzy Pawlik 5 lutego 1993 roku.³¹

Zajęcie lokalu po zlikwidowanym Zarządzie Warszawskiego Okręgu PTTK zdecydowanie poprawiło warunki lokalowe biblioteki³² i pozwoliło na organizację spotkań o charakterze bardziej kameralnym, m.in. promocję książek, opracowanych i wydawanych przez działaczy PTTK, wieczorów poezji czy spotkań z młodzieżą, na których działacze PTTK uroczystie wręczali młodym kolegom odznaki, wyróżnienia i dyplomy.

Kolejne lata działalności biblioteki znamionował rozwój form działalności o charakterze popularyzatorskim. Książnica stała się organizatorem (bądź współorganizatorem) spotkań promujących publikacje krajoznawcze, historyczne, wspomnieniowe. Wśród bardziej

---

²⁸ *Informacje Zarządu Głównego PTTK* ukazywały się przez 10 lat, społecznie redagowane merytorycznie i edytorsko przez dwuosobowy zespół pracowników Biblioteki, Wandę Skowron i Krystynę Włodek.

²⁹ Skowron W., *Krajoznawstwo jako nośnik wartości i wartość. Z doświadczeń polskich*, „Barbakan” 1999, nr 30 s. 6-34.

³⁰ Skowron W., *Centralna Biblioteka PTTK im. Kazimierza Kulwiecia w Warszawie. Parę słów o historii i dniu dzisiejszym*, „Barbakan” 1997, nr 20-21 s. 112-116.

³¹ *Kronika Centralnej Biblioteki PTTK*.

³² Nowa siedziba biblioteki miała też swoją powstańczą historię. 7 maja 1993 roku bibliotekę odwiedził Tadeusz Kołłątaj, uczestnik Powstania Warszawskiego, dowódca 1 kompanii Batalionu „Wigry”, którego kancelaria mieściła się w obecnej czytelni, a w której T. Kołłątaj został ciężko ranny 13 sierpnia 1944 roku. W 2004 roku bibliotekę odwiedziła uczestniczka Powstania Warszawskiego, której bliska osoba zmarła w powstańczym szpitalu polowym, umiejscowionym w piwnicach pod biblioteką.

znaczących należy wymienić promocję publikacji pt. *Złota księga narciarstwa polskiego. Karpaty Wschodnie* Zenobiusza Pęgowskiego³³ w 1992 roku.

Dobrą tradycją stała się współpraca ksiąźnicy w organizacji wystaw tematycznych, towarzyszących ważnym wydarzeniom w życiu Towarzystwa. W sprawozdaniach Towarzystwa odnotowano te najbardziej znaczące. W 1956 roku wystawa wydawnictw PTK z okazji Jubileuszu 50-lecia Towarzystwa, w 1957 roku wystawa z okazji 150 urodzin Wincentego Pola oraz wystawa pt. *Poznaj dzieje Warszawy*. W roku 1967 znaczącą stała się wystawa prac Aleksandra Janowskiego w 100 rocznicę jego urodzin, zaś bibliografia prac A. Janowskiego wydana została jako dodatek do *Biuletynu Bibliotecznego CB PTTK*. Lata 1980-1984 zaowocowały przygotowaniem wystaw tematycznych: 75-lecie Centralnej Biblioteki PTK i PTTK, *Wisła w zbiorach Centralnej Biblioteki PTTK*, *Zbiory specjalne Centralnej Biblioteki PTTK*. Przygotowywano również ze zbiorów własnych wystawy „ruchome” na potrzeby ośrodków terenowych. Z kolei w kadencji 1985-1988 przygotowano wystawę druków związanych z Jubileuszem 75-lecia *Ziemi*, prezentację dorobku publicystycznego w czasopiśmiennictwie PTTK dotyczącą ekologii oraz ekspozycję druków zwartych, ulotnych i czasopiśmiennictwa obrazującego nieprofesjonalny ruch wydawniczy jednostek terenowych Towarzystwa.

W trakcie Walnego Zjazdu PTTK w Poznaniu w 1993 roku Biblioteka prezentowała wystawę książkową pt. *Niziny – górom w hołdzie w 120-lecie powstania Towarzystwa Tatrzańskiego*³⁴, zaś w 1996 roku współorganizowała z suwalskim Muzeum Okręgowym wystawę z okazji 90-lecia powstania Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Suwałkach pt. *Biografie Suwalskie – Krajoznawcy w 90-lecie założenia PTK*, przekazując do ekspozycji bogaty zbiór eksponatów ze zbiorów własnych.

Biblioteka również uczestniczyła przy przygotowaniu wystaw towarzyszącym obradom V Kongresu Krajoznawstwa Polskiego w Gnieźnie w 2000 roku oraz przy współtworzeniu wystawy prezentowanej z okazji seminarium młodzieżowego pn. *Dziedzictwo, Poznajemy Ojcowiznę*.³⁵

Lektura sprawozdań ZG PTTK z kolejnych kadencji wskazuje, że księgozbiór biblioteczny ustawicznie powiększał się. Na koniec 1957 roku księgozbiór liczył 11.465 druków zwartych i 620 tytułów czasopism (3.060 roczników), w 1965 roku liczył 14.694 druków zwartych, 737 tytułów czasopism (3.850 roczników), w roku 1977 liczył 22.000 druków zwartych, 3500 pozycji kartograficznych, 6000 vol. czasopism, w 1980 24.990 druków zwartych, 3315 pozycji kartograficznych, 6554 vol. czasopism oraz zbiory specjalne, w 1985 roku 27.600 druków zwartych, 6.570 czasopism, 3.500 jednostek kartograficznych, w 1988 roku zbiory biblioteczne liczyły 30.049 druków zwartych, 8869 czasopism, 4114 jednostek

---

³³ Zenobiusz Pęgowski – uczestnik pionierskich wypraw narciarskich, współzałożyciel Karpackiego Towarzystwa Narciarzy. Fundatorem wydania książki był syn Zdzisław Pęgowski, natomiast spotkanie promocyjne odbyło się 2 maja 1992 roku w Centralnej Bibliotece PTTK przy ul. Podwale 23.

³⁴ *Kronika Centralnej Biblioteki PTTK*.

³⁵ *Sprawozdanie ZG PTTK z działalności w XIV kadencji 1997-2001*, Warszawa 2001, s. 59.

kartograficznych, 9223 jednostki zbiorów specjalnych, również 865 kart czytelniczych³⁶, w roku 1993 – 32.680 druków zwartych, 12.205 vol. czasopism, 17.920 jednostek zbiorów specjalnych³⁷, zaś w 1996 roku całość zbiorów liczyła 62.944 jednostki biblioteczne.

W 1996 roku przeprowadzono selekcję księgozbioru, zdejmując z ewidencji pozycje przetrzymywane przez czytelników przez okres dłuższy niż 10 lat, dublety tytułów rzadko wykorzystywanych, a przede wszystkim przekazano do Centrum Fotografii Krajoznawczej w Łodzi znaczny zasób fotografii krajoznawczej. Na przełomie roku 1997-1998 przeprowadzono inwentaryzację całości zbiorów bibliotecznych, a w 1999 roku przeprowadzono również selekcję zbiorów kartograficznych. W ramach kontynuacji prac badawczych związanych z fotografią krajoznawczą, w latach 1999-2000 ponownie przekazano znaczący zbiór 15.840 jednostek bibliotecznych do zbiorów CFK w Łodzi, na który złożyły się fotografie, negatywy, przeźrocza, pocztówki i katalogi. Całość przekazanego zbioru została wcześniej starannie opracowana. Prace prowadzone w CB PTTK nad historią fotografii krajoznawczej zaowocowały wydaniem przez CFK w Łodzi publikacji Adama Czarnowskiego i Wandy Skowron *Historia fotografii krajoznawczej PTK-PTTK*.³⁸ Na koniec XX stulecia zbiory biblioteczne wynosiły 50.363 jednostki biblioteczne.³⁹

Działalność Książnicy, merytoryczna, popularyzacyjna i wydawnicza, spotykała się z dużym uznaniem ze strony władz Towarzystwa, o czym świadczą podziękowania znajdujące się w *Kronice Biblioteki*.⁴⁰

Biblioteka przez lata nie ustając w gromadzeniu piśmiennictwa krajoznawczo-turystycznego, stała się książnicą posiadającą unikatowy księgozbiór krajoznawczy, gromadząc wiele publikacji niskonakładowych oraz tytułów prasy profesjonalnej i nieprofesjonalnej, wydawanych przez koła, kluby i oddziały PTTK od lat 50-tych do współczesności. Stała się więc znakomitym warsztatem pracy naukowej nie tylko dla naukowców, ale również dla pilotów i przewodników turystycznych, krajoznawców i pasjonatów, a od lat 90-tych dla coraz liczniejszej rzeszy studentów uczelni turystycznych.

W 2001 roku odeszła na emeryturę długoletnia kierowniczka Centralnej Biblioteki PTTK Wanda Skowron⁴¹, która swoją wiedzą i doświadczeniem służyła książnicy przez 27 lat, a w

---

³⁶ *Sprawozdanie ZGPTTK za lata 1985-1988. Warszawa 26-28.10.1989, Warszawa 1989, s. 38.*

³⁷ *Sprawozdanie ZG PTTK, XIII Walny Zjazd PTTK, kadencja 1989-1993. Poznań 26-28 lutego 1993, Warszawa 1993, s. 30.*

³⁸ *Sprawozdanie ZG PTTK z działalności w XIV kadencji 1997-2001, Warszawa 2001, s. 57-59.*

³⁹ Tamże, s. 57.

⁴⁰ W 1997 roku w 90-tą rocznicę utworzenia Biblioteki przez Polskie Towarzystwo Krajoznawcze, wiceprezes Towarzystwa Janusz Zdebski wystosował pismo gratulacyjne do Wandy Skowron i Krystyny Włodek dziękując za dotychczasowy wkład pracy w rozwój biblioteki wraz z życzeniami dalszych sukcesów, równocześnie wyrażając podziw dla „...zaangażowania i tak pięknej emocjonalnie postawy...”.

⁴¹ Wanda Skowron była kierownikiem Centralnej Biblioteki PTTK w latach 1974-2001, natomiast Krystyna Włodek obowiązki bibliotekarza pełniła w latach 1966-2002.

2002 roku po 36 latach pracy odeszła na emeryturę Krystyna Włodek. Obowiązki kierownika Biblioteki przejęła Maria Janowicz, a stanowisko bibliotekarza objęła Monika Aleksandra Luty.

XXI WIEK

W nowym stuleciu Centralna Biblioteka PTTK im. K.Kulwiecia jest nadal biblioteką wiodącą w gromadzeniu piśmiennictwa z zakresu turystyki i krajoznawstwa. Podstawowym celem funkcjonowania biblioteki jest zapewnienie zaplecza naukowego obecnym i przyszłym kadrom turystycznym. Realizacja tego zamierzenia jest możliwa tylko poprzez ustawiczne doskonalenie doboru piśmiennictwa gromadzonego w bibliotece, zgodnie z potrzebami i oczekiwaniami użytkowników zbiorów.

Biblioteka gromadzi wydawnictwa ogólnoinformacyjne (encyklopedie, słowniki, opracowania syntetyczne i szczegółowe dotyczące turystyki i krajoznawstwa, monografie krajoznawcze poszczególnych regionów Polski, informatory, katalogi i przewodniki po poszczególnych regionach kraju i świata, podręczniki akademickie, wydawnictwa kartograficzne i antykwaryczne, czasopisma turystyczne i krajoznawcze, zbiory specjalne: kartografię, rękopisy, widokówki, dokumenty życia społecznego, multimedia).

Na podkreślenie zasługuje nie tylko różnorodność gromadzonych dokumentów, ale również fakt, że najstarszy druk pochodzi z roku 1499 (inkunabuł), najstarszy starodruk znajdujący się w zasobach bibliotecznych został wydany w XVI wieku, a liczny zbiór książek i czasopism pochodzi z XIX wieku, stanowiąc niepowtarzalny w skali kraju prawie kompletny zbiór piśmiennictwa „opisującego kraj”. Ten księgozbiór, w bibliotekarstwie zaliczany do zbiorów specjalnych, wymaga szczególnego traktowania, odpowiednich warunków przechowywania i specjalnego opracowania. Podobnie jak dokumenty życia społecznego i multimedia. Każdy rodzaj zbiorów rejestrowany jest w odrębnych księgach inwentarzowych i wykazywany w katalogach kartkowych i komputerowych.

Na koniec 2007 roku zbiory wynoszą ok. 55,359 tys. jednostek bibliotecznych. Rocznie zbiory powiększają się o ok. 700 jednostek bibliotecznych. Zakupy piśmiennictwa do zbiorów bibliotecznych są dofinansowywane ze środków finansowych dotacji celowych Ministerstwa Gospodarki, a od 2008 roku z Ministerstwa Sportu i Turystyki (wnioski o zadania zlecone są sporządzane przez kierownika biblioteki, podobnie jak realizacja zadania oraz rozliczanie), natomiast dary pochodzą od osób fizycznych, instytucji, wydawnictw (Wydawnictwo PTTK „Kraj” i Oficyna Wydawnicza „Rewasz”) oraz redakcji czasopism turystycznych.

W latach 2001-2008 pozyskano ze środków zewnętrznych 88.500 zł na zakup nowości bibliotecznych, 77.000 zł na oprawę introligatorską, 17.000 zł na budowanie katalogów komputerowych oraz 11.000 zł na rozpoczęcie budowania zasobów cyfrowych.

Ze zbiorów biblioteki prezencyjnie (w czytelni) korzysta każdy zainteresowany (na mocy *Ustawy o bibliotekach z 1997 roku*), natomiast przywilej wypożyczeń przysługuje wyłącznie członkom PTTK z aktualną legitymacją członkowską (legitymacja PTTK pełni rolę karty bibliotecznej). Statystycznie najliczniejszą grupę czytelników biblioteki stanowi młodzież studencka uczelni turystycznych państwowych i prywatnych. Rocznie bibliotekę odwiedza ok.

2 tys. czytelników, wypożyczających ok. 1900 książek, korzystających prezencyjnie z 3 tys. książek i ok. 500 vol. czasopism.

Ze względu na bardzo zróżnicowany stopień metodycznego i informacyjnego przygotowania młodzieży, pracownicy biblioteki służą radą i pomocą w zakresie informacji naukowej, metodyki pisania prac i doborze piśmiennictwa. Potrzeby tej grupy czytelniczej mają wpływ na profilowanie zasobów bibliotecznych oraz modyfikowanie funkcjonujących systemów informacyjnych.

Centralna Biblioteka PTTK prowadzi również kwerendy tematyczne w zbiorach własnych oraz wykonuje w miarę potrzeb skanowanie wybranych materiałów na zlecenie komisji ZG PTTK, oddziałów PTTK, działaczy i pracowników naukowych (w tym doktorantów).

Ustawicznie prowadzone są prace inwentaryzacyjne i do połowy 2008 roku zinwentaryzowano książki formatu I, czasopisma turystyczne formatów I-III oraz czasopisma ogólne formatu I. Równolegle prowadzona jest weryfikacja zapisów w księgach inwentarzowych z zapisami katalogowymi.

Biblioteka współpracuje przy organizowaniu wystaw, np. z Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie (wystawa poświęcona pamięci Mieczysława Orłowicza), z Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie przy przygotowaniach do publikacji poświęconej osobie Stanisława Thugutta, z Oddziałem PTTK w Żarach przy organizacji wystaw poświęconych Kresom Wschodnim, z Komisją Krajoznawczą przy wystawie poświęconej 50-leciu istnienia komisji, przy wystawach jubileuszowych Porozumienia Śląsko-Małopolskiego Oddziałów PTTK.

Z inicjatywy Mazowieckiego Porozumienia Oddziałów PTTK Centralna Biblioteka PTTK w 2006 roku z okazji 100-lecia Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego przygotowała wystawę prezentującą zdjęcia i dokumenty z działalności Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, zgromadzone w zbiorach bibliotecznych. Na wystawie zatytułowanej „Polskie Towarzystwo Krajoznawcze 1906-1950” prezentowane były dokumenty i zdjęcia, które w najbardziej adekwatny sposób pokazują proces powołania do życia Towarzystwa, przybliżają postaci członków – założycieli i działaczy, prezentują kierunki działania Towarzystwa, a przede wszystkim przybliżają idee, jakim Towarzystwo służyło w latach 1906-1950. Autorami wystawy są Maria Janowicz, Tomasz Kowalik i Monika Luty, a konsultacji merytorycznych udzielał Adam Czarnowski. Inauguracja wystawy miała miejsce w czasie sesji popularno-naukowej ph. *Osobowości Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego*, która odbyła się 9 grudnia 2006 roku w gmachu Centralnej Biblioteki Rolniczej w Warszawie.⁴²

Biblioteka wypożycza wystawę zainteresowanym oddziałom PTTK, organizującym obchody jubileuszowe. Do końca 2008 roku z wystawy skorzystały oddziały PTTK w Poznaniu, Piotrkowie Trybunalskim, Kielcach, Chełmie, Siedlcach, Szamotułach i Radomiu.

Biblioteka organizuje również spotkania promocyjne twórczości poetyckiej i malarskiej, m.in. prof. Marii Semeniuk-Polkowskiej wystawa i tomik poezji pt. *Zatrzymać tę chwilę w kolorze* oraz Wiesławy Ćwikówny-Papierskiej tomik poezji *Powroty*.

---

⁴² Sesja *Osobowości Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego*, „Barbakan” 2006 nr 36, s. 16-94.

W roku 2007 Biblioteka przejęła pieczę nad *Galerią PTTK*. Jesienią odbyła się inauguracja działalności *Galerii PTTK* połączona z otwarciem wystawy fotograficznej Jakuba Adriana Czarnowskiego *Na rubieżach dawnej Rzeczypospolitej*, kolejną była wystawa dziecięcych prac pokonkursowych organizowanych w ramach *Roku Szlaków Turystycznych PTTK: Moja pierwsza wycieczka turystycznym szlakiem, Drzewo smutne i wesołe na moim turystycznym szlaku* oraz wystawa z konkursu fotograficznego, przygotowana przez Centrum Fotografii Krajoznawczej z Łodzi. Rok wystawienniczy 2008 zapoczątkowała wystawa Janusza Pileckiego *Śladami Orłowicza – Mazurska Bregencja. Lözen, Lec 1900-1923*, przygotowana przy współpracy Stowarzyszenia Wspólnota Mazurska, kolejne wystawy to Zofii Lubczyńskiej *Podróże z aparatem* i Joli i Tomasza Dziubińskich *Uroda kwiatów i polski pejzaż*.

W zakresie wymiany międzybibliotecznej (publikacji własnych Towarzystwa i zeszytów naukowych) biblioteka nawiązała współpracę z licznymi bibliotekami uczelni wyższych: Akademią Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Krakowie i Wrocławiu, Instytutem Turystyki i Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie, Wydziałem Geografii Uniwersytetu Warszawskiego, Wydziałem Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Jagiellońskiego Wyższą Szkołą Turystyki i Hotelarstwa w Częstochowie i Gdańsku, Wyższą Szkołą Turystyki i Rekreacji w Warszawie, Wyższą Szkołą Hotelarstwa, Gastronomii i Turystyki w Warszawie oraz AlmaMer w Warszawie, Biblioteką Muzeum Wojska Polskiego, Wyższą Szkołą – Edukacja w Sporcie w Warszawie i Wyższą Szkołą Kultury Fizycznej i Turystyki w Pruszkowie. Prowadzone są również wypożyczenia międzybiblioteczne.

Problemem, z jakim boryka się Biblioteka, to niekompletność w zbiorach piśmiennictwa wydawanego przez koła, kluby i oddziały Towarzystwa na terenie Polski. Niestety, nie wszyscy myślą o przechowywaniu pamięci o dokonaniach kolegów i własnych potomnym. W rezultacie wydawnictwa turystyczne, wydawane przez pasjonatów turystyki i krajoznawstwa z szeregów PTTK, nie zawsze docierają do zasobów Centralnej Biblioteki PTTK. Inaczej wygląda sytuacja czasopism turystycznych, wydawanych najczęściej przy współpracy pracowni krajoznawczych PTTK. Te napływają regularnie i do końca 2006 roku Towarzystwo wydawało 25 tytułów periodyków ogólnopolskich, regionalnych i informatorów.

W godzinach otwarcia prowadzona jest sprzedaż komisowa publikacji komisji Zarządu Głównego PTTK. Biblioteka umożliwia czytelnikom korzystanie z usług kserograficznych. Dopuszczane jest również nieodpłatne fotografowanie dokumentów (bez użycia lampy błyskowej).

W latach 2001-2002 biblioteka była siedzibą redakcji „Gościńca PTTK”, kwartalnika organizacyjnego Towarzystwa, wydawanego w miejsce *Informacji Zarządu Głównego PTTK*, a ukazującego się od 2001 r. W tym okresie wydane zostały numery kwartalnika 1-4/2001 i 1-4/2002, wzbogacone dodatkami w postaci plakatów reklamowych i wkładek tematycznych. Znaczącą część prac redakcyjnych przy przygotowaniu kolejnych numerów wykonywali pracownicy Biblioteki. W kolejnych latach siedziba redakcji zmieniła się, periodyk ukazywał się coraz bardziej nieregularnie i obecnie jest retrospektywnym półrocznikiem, rejestrującym życie Towarzystwa.

Z inicjatywy Centralnej Biblioteki PTTK wydana została nakładem Wydawnictwa „SKAUT.PL” publikacja autorstwa Tadeusza Maczubskiego *Z dziejów turystyki w Warszawie. Kalendarium. Lata 1873-2003*. Jest to jedna z nielicznych publikacji ujmująca syntetycznie dzieje turystyki w

historycznych granicach Królestwa Polskiego. Prace merytoryczne, redakcyjne i część technicznych zostały wykonane społecznie przez pracowników Biblioteki, natomiast druk został sfinansowany przez kolegę Dariusza Zajęca z Radomia.

Biblioteka współpracuje z komisjami Zarządu Głównego PTTK, zarówno merytorycznie, jak również organizacyjnie, gościnnie udostępniając swoje pomieszczenia odbywanym spotkaniom. Wymienić tu należy Komisję Historii i Tradycji ZG PTTK, Komisję Krajoznawczą i jury konkursowe *Poznajemy Ojcowiznę*.

KOMPUTERYZACJA

W roku 2001 podjęto prace nad komputeryzacją Biblioteki. Obecnie Biblioteka posiada trzy stanowiska komputerowe, z zainstalowanym programem bibliotecznym MAK (licencja Biblioteki Narodowej), w którym znajdują się katalogi biblioteczne CB PTTK oraz bazy Biblioteki Narodowej: Przewodnik Bibliograficzny, Bibliografia Zawartości Czasopism i Słownik Języka Haseł Przedmiotowych. Budowanie katalogu rozpoczęto od druków zwartych (opis bibliograficzny II°, hasła przedmiotowe, 14 indeksów wyszukiwawczych) i aktualnie obejmuje przeszło 4 tys. rekordów piśmiennictwa, jakie wpłynęło do zbiorów biblioteki od roku 2000. Dotychczas zbudowana baza jest dostępna w bibliotece w wyodrębnionych dla potrzeb czytelników stanowiskach komputerowych.

Ponadto biblioteka posiada bezprzewodowy dostęp do Internetu, co pozwala na przeglądanie zasobów internetowych innych bibliotek, zarówno z komputerów bibliotecznych, jak również pozwala czytelnikom na posługiwanie się własnymi laptopami.

W 2004 roku rozpoczęto prace nad budowaniem kartoteki tematycznej artykułów prasowych, publikowanych w czasopiśmiennictwie turystycznym i krajoznawczym PTTK.

W 2005 roku firma informatyczna DDP z Warszawy podjęła się zeskanowania kartkowych katalogów bibliotecznych i od 2007 roku są one dostępne na stronach www.pttk.pl Od kwietnia 2008 roku dostępny jest również katalog komputerowy Biblioteki w programie MAKWWW, dający możliwość kopiowania z bazy CB PTTK gotowych opisów bibliograficznych poprzez Internet. Także można śmiało stwierdzić, że Centralna Biblioteka PTTK jest pierwszą w Polsce księżnicą krajoznawczą, o której zasobach piśmienniczych kompletna informacja jest dostępna w Internecie.

W 2008 roku Ministerstwo Sportu i Turystyki po raz pierwszy przyznało środki finansowe na rozpoczęcie budowy zasobów cyfrowych. W roku bieżącym przewidywane jest zeskanowanie 15 tys. stron Ziemi i zamieszczenie w Internecie wraz z wyszukiwarką. Równoległe prowadzone są prace nad projektowaniem strony internetowej biblioteki, połączonej linkiem z www.pttk.pl, która scalałaby informacje o zasobach piśmienniczych wraz z zasobami pełnotekstowymi o unormowanym statusie autorskim. Realizacja projektu, który obejmie z czasem również pracownie krajoznawcze, przewiduje również wystąpienie o dofinansowanie przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W kwietniu 2008 roku odbyło się szkolenie kierowników pracowni krajoznawczych, na którym sprawa budowania kompleksowego systemu (do którego droga wiedzie od dokumentacji

bibliotecznej poprzez katalogi komputerowe do zasobów cyfrowych) była szczególnie szeroko omawiana, ilustrowana prezentacją przedstawiającą wykorzystanie programu WWWMAK poprzez przeglądarkę FIDKAR (projekt zrealizowany przez Stowarzyszenie Bibliotek Kościelnych FIDES), będącą znakomitym przykładem do zastosowania w odniesieniu do bibliotek i pracowni krajoznawczych PTTK na terenie Polski. Zaprezentowano również możliwości programu MAKWWW z opcją konwertowania rekordów katalogowych do bazy własnej w bibliotece czy pracowni regionalnej.

Biblioteka zatrudnia dwóch bibliotekarzy, do których obowiązków należy całokształt prac organizacyjnych i merytorycznych, związanych z gromadzeniem, ewidencjonowaniem, opracowywaniem i udostępnianiem zbiorów oraz budowaniem nowoczesnego systemu informacyjnego w obrębie biblioteki, spójnego z bibliotekarskimi standardami IFLA.

Równolegle z pracami merytorycznymi prowadzone są prace remontowo-modernizacyjne. W okresie minionych 7 lat pozyskano dodatkową powierzchnię magazynową (2 pomieszczenia), wymieniono oświetlenie w czytelnicy i magazynach bibliotecznych, dokonano wymiany centralnego ogrzewania, zainstalowano system alarmowy przeciwpożarowy i antywłamaniowy, pozyskano darowiznę z Biblioteki Instytutu Badań Literackich PAN w postaci metalowych regałów bibliotecznych, uzyskano od firmy CENREX darowiznę w postaci mebli biurowych. Sukcesywnie prowadzony jest remont poszczególnych pomieszczeń bibliotecznych ze środków Zarządu Głównego PTTK.

Zakres i poziom usług świadczonych przez Centralną Bibliotekę PTTK na rzecz młodzieży studenckiej, pilotów i przewodników turystycznych oraz członków Towarzystwa jest ważnym elementem kreowania public relations Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

Dość często w szeregach Towarzystwa występuje przekonanie, że PTTK jest organizacją tak starą i tak zasłużoną, że o promocję nie musi zabiegać. Tymczasem w różnych gremiach można spotkać się ze zdumieniem wywołanym faktem, że Towarzystwo jeszcze istnieje. Istnieje i ma się dobrze, ale wciąż promocja medialna spotyka się z dużym niezrozumieniem, bowiem nadal jednorazowe dofinansowanie imprezy turystycznej bardziej przemawia do wyobraźni niż zdigitalizowanie czasopism turystycznych i zamieszczenie w Internecie dla pożytku ogólnego.

Młodzież jest dla Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego niezwykle ważną grupą docelową, której oczekiwaniom i wymaganiom powinniśmy starać się sprostać, bowiem są to przyszłe kadry turystyczne. Ludzie, którzy będą pracowali nie tylko w komercyjnym biznesie turystycznym, ale również to przyszli urzędnicy państwowi różnych szczebli władzy lokalnej i centralnej, którzy będą kreowali uwarunkowania dla rozwoju turystyki w naszym Kraju. I często od nich będzie zależało, czy organizacje pozarządowe, takie jak PTTK, znajdą swoją niszę do działania.

Jest to również grupa naszych potencjalnych członków, jak i również nosiciele komunikatu o wizerunku PTTK, m.in. jako organizacji krzewiącej wiedzę krajoznawczą i stwarzającej życzliwe i nowoczesne warunki do jej nabywania.

DO CZEGO ZMIERZAMY?

Biblioteka od początku istnienia towarzyszyła ważnym wydarzeniom w historii Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, później Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, gromadząc dokumentację o różnej postaci. W dobie Internetu i książki elektronicznej nasuwa się pytanie, jaka będzie dalsza rola Książnicy w życiu Towarzystwa: czy będzie trwała czy odejdzie w zapomnienie? Odpowiedź jest prosta: będzie trwała i rozwijała się tak jak dotychczas, ale zmianie ulegną zasady gromadzenia i budowania zasobów informacyjnych, jak również formy pracy z czytelnikiem. Proces ten jest niezwykle delikatny i długotrwały, bowiem niestychanie ważnym jest ustawiczne podsycanie procesu przenoszenia dokonań intelektualnych środowisk krajoznawców i turystów w świadomość społeczną, ale też do połączenia tej chlubnej spuścizny z nowoczesnością i otwartością na wszystko, co nowe.

Ideałem byłoby stworzenie systemu informacyjnego, który pozwoliłby na zbudowanie i scalenie zasobów informacyjnych Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego (Centralna Biblioteka PTTK w Warszawie, Biblioteka Górską COTG PTTK w Krakowie, Centrum Fotografii Krajoznawczej w Łodzi, pracownie i muzea regionalne PTTK). Sukces w tej materii warunkowany jest opracowaniem wspólnej koncepcji komputeryzowania zasobów informacyjnych PTTK, określeniem warunków technicznych, przeprowadzeniem szkoleń dla zainteresowanych, a przede wszystkim podjęcie starań o pozyskanie środków finansowych z tzw. środków miękkich dla organizacji NGO.

W przyszłościowych koncepcjach informacyjnych miejsce CB PTTK i innych bibliotek będzie w systemie informacyjnym dostępnym internetowo, gdzie będzie można znaleźć zdjęcia starych druków i atlasów, katalogi informujące o zasobach współczesnych, gdzie będzie można przeczytać pełne teksty piśmiennictwa o historii PTTK, zarówno druków zwartych, jak i czasopiśmiennictwa turystycznego (aktualizowane na bieżąco przez poszczególne redakcje), gdzie również będzie można poznać informacyjne i merytoryczne zasoby pracowni regionalnych, muzeów i archiwów.

Tę przyszłościową wizję, będącą połączeniem tradycji z nowoczesnością, należałoby nazwać OŚRODKIEM INFORMACJI I DOKUMENTACJI KRAJOZNAWCZEJ. Koszty związane z realizacją takiego projektu są niemałe, ale rozłożone w bardzo długim czasie. Nie uciekniemy przed nowoczesnością, a stworzenie nowoczesnych zasobów informacyjnych, to proces żmudny i długotrwały. Tym bardziej, że jego realizacja leży w dobrze pojętym interesie Towarzystwa.